

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY TA'LIM, FAN VA INNOTSIYALAR VAZIRLIGI**

TASHKENT INTERNATIONAL UNIVERSITY

“TASDIQLAYMAN”
Ilmiy ishlar va xalqaro aloqalar
bo'yicha prorektor Sh.Xannayev

“ 6 ” sentabr 2024yil

08.00.07 - “Moliya, pul muomalasi va kredit”

ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga kirish imtihoni

DASTURI

Toshkent-2024

Tayanch doktorantura, doktoranturaga kiruvchilar uchun 08.00.07 "Moliya, pul muomalasi va kredit" ixtisosligi fanidan kirish imtihonlarini o'tkazish dasturi Universitet Kengashining 2024-yil "6" 09 dagi 1-son qarori bilan tasdiqlangan.

Ushbu dastur "Iqtisodiyot va moliya" kafedrasining 2024-yil "4" 09 dagi 1-sonli majlisi bayonnomasi bilan universitet Kengashiga tasdiqlash uchun tavsiya etilgan.

Tuzuvchilar:

1. Toshkent xalqaro universiteti Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti boshlig'i, i.f.d., prof. D.A. Raxmonov
2. "Iqtisodiyot va moliya" kafedrasini mudiri, dots, PhD. A. T. Absalamov

Taqrizchilar:

1. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra mudiri, i.f.d., prof. J.X. Ataniyazov.
2. Renessans ta'lim universiteti kafedra mudiri, i.f.d., prof. D.N. Husanov.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan izchil iqtisodiy islohotlar natijasida bank-moliya tizimining transformatsiyalashuvi mamlakat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

O'tgan yillar mobaynida mustaqil taraqqiyot davrda iqtisodiy taraqqiyot bosqichlarida amalga oshirilgan va bank-moliya tizimida puxta o'ylab olib borilgan makroiqtisodiy barqarorlikni, iqtisodiyotning yuqori sur'atlar bilan o'sishini, inflyatsiyani prognoz ko'rsatkichlari darajasida saqlab qolishni ta'minladi. Ayni vaqtda mamlakatimiz bosib o'tgan taraqqiyot yo'lining chuqur tahlili, bugungi kunda jahon bozori konyunkturasi keskin o'zgarib, globallashuv sharoitida raqobat tobora kuchayib borayotgani davlatimizni yanada barqaror va jadal sur'atlar bilan rivojlantirish uchun mutlaqo yangicha yondashuv hamda tamoyillarni ishlab chiqish va ro'yobga chiqarishni taqozo etmoqda.

O'zbekiston taraqqiyotining yangi strategiyasida "Yangi O'zbekiston orzusi, bugungi kunlarimizga nisbatan aytganda, hozirga davrning taqozosi, uning asl qiyofasini, harakatlantiruvchi kuchlari va omillarini belgilaydigan g'oyaviy-ma'naviy asos, xalqimizga xos yaratuvchanlik shijoati va keng ko'lamli islohotlarimizning yaqqol ifodasidir"¹ kabi muhim vazifalar belgilab berilgan.

Shu nuqtai-nazardan, 2022-2026-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning yettita ustuvor yo'nalishi bo'yicha taraqqiyot strategiyasida mamlakatda makroiqtisodiy barqarorlikni yanada mustahkamlash va yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarini saqlab qolishning quyidagi vazifalari belgilab olindi:

- xarajatlarning ijtimoiy yo'naltirilganini saqlab qolgan holda davlat byudjetining barcha darajalarida mutanosiblikni ta'minlash, mahalliy byudjetlarning daromad qismini mustahkamlashga qaratilgan byudjetlararo munosabatlarni takomillashtirish;

- soliq to'lovchilar o'rtasida soliq yukini optimallashtirish, soliqqa tortish tizimi samaradorligini yanada oshirish yo'nalishlarini ishlab chiqish, soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish va soliq imtiyozlaridan samarali foydalanish;

- bank tizimini isloh qilishni chuqurlashtirish va barqarorligini ta'minlash, banklarning kapitallashuv darajasi va depozit bazasini oshirish, ularning moliyaviy barqarorligi va ishonchliligini mustahkamlash, istiqbolli investitsiya loyihalari hamda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini kreditlashni yanada kengaytirish;

- ilg'or xalqaro tajribada qo'llaniladigan instrumentlardan foydalangan holda, pul-kredit siyosati va to'lov tizimini yanada takomillashtirish, shuningdek, valyutani tartibga solishda zamonaviy bozor mexanizmlarini bosqichma-bosqich joriy etish, milliy valyutaning barqarorligini ta'minlash;

- sug'urta, lizing va boshqa moliyaviy xizmatlarning hajmini ularning yangi turlarini joriy qilish va sifatini oshirish hisobidan kengaytirish, shuningdek, kapitalni jalb qilish hamda korxona, moliyaviy institutlar, moliya bozorlari orqali aholining erkin resurslarini joylashtirishdagi muqobil manba sifatida fond bozorini rivojlantirish;

- xalqaro iqtisodiy hamkorlikni yanada rivojlantirish, jumladan, yetakchi xalqaro va xorijiy moliyaviy institutlar bilan aloqalarni kengaytirish, puxta o'ylangan tashqi qarzlar siyosatini amalga oshirishni davom ettirish, jalb qilingan xorijiy investitsiya va kreditlardan samarali foydalanish.

¹ Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: 2021. – 460 b.

“Moliya, pul muomalasi va kredit” ixtisoslik fanlari majmuasi bo'yicha doktorantura va tayanch doktoranturaga kirish imtihonlari uchun tayyorlangan ushbu dastur ham talabgorlarga moliya-bank tizimiga oid fanlarning mazmunini ochib beruvchi asosiy savollar tarkibidan iborat. Ushbu dastur bugungi iqtisodiyotni transformatsiyalashuvi sharoitida moliya-bank tizimini isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini ochib beradigan moliya, byudjet, soliq, bank, moliya bozori, sug'urta sohalariga oid savollar to'plami bilan birgalikda, ularga javoblar bo'yicha manbalarni ham o'z ichiga oladi.

Iqtisodiyotdagi o'zgarishlarni bo'lg'usi tadqiqotchi izlanuvchilar nafaqat bilishlari, balki ilmiy ishlarida asosiy yo'nalish sifatida foydalanishlar talab qilinadi.

ASOSIY QISM

Moliya va moliya tizimi

Harakatlar strategiyasida O'zbekiston Respublikasi moliya tizimi va moliya bozorini o'rta va uzoq muddatli istiqbolda rivojlantirish konsepsiyasini ishlab chiqish masalasi va uning asosiy yo'nalishlari.

Moliyaviy munosabatlarni shakllanishining obyektiv shart-sharoitlari. Moliya tizimi va uning elementlari. Davlat moliyasi, xo'jalik yurituvchi subyektlar moliyasi, uy xo'jaligi moliyasi. Moliyaning mohiyati: klassik moliya nazariyasi yondashuvida. Moliyaning mohiyati: neoklassik moliya nazariyasi yondashuvida. "Zamonaviy moliyaning fundamental asosi: likvidlilik paradoksi hisoblanadi"- degan tushunchada nima nazarda tutiladi? Moliyaning iqtisodiy kategoriya sifatidagi funksiyalari. Moliya genezisi va moliya haqidagi vatanimiz iqtisodchi olimlarining ilmiy qarashlari. Moliyaviy munosabatlarning o'ziga xos xususiyatli belgilari. Moliya tizimi va uning elementlari. Davlat moliyasi va uning bo'g'inlari. Pandemiya sharoitida global moliyaning dolzarb muammolari. Moliyaviy siyosatning asosiy yo'nalishlari. Fiskal va monetar siyosat instrumentlari. Fiskal va monetar siyosat: samaradorlik va kamchiliklarining Keynscha va Monetaristik talqini. Inflyatsiya, byudjet taqchilligi va uni moliyalashtirishning bog'liqligi haqidagi Bruno-Fisher modeli. Moliyaviy siyosat va pandemiya sharoitida uning ustuvor yo'nalishlari. Moliya bozori va instrumentlari. Markazlashtirilgan va markazlashtirilmagan pul fondlari tushunchasi.

Asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning 2023-yilda kutilayotgan ijrosi hamda 2024–2026-yillar uchun prognozlar. O'zbekiston Respublikasi konsolidatsiyalashgan byudjetining 2023-yildagi kutilayotgan ijrosi tahlili. 2023-yilda Davlat byudjeti daromadlarining kutilayotgan ijrosi. Davlat byudjeti xarajatlarining 2023-yilda kutilayotgan ijrosi. Davlat maqsadli jamg'armalari hamda Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasining 2023-yilgi kutilayotgan ijrosi. O'zbekiston Respublikasi konsolidatsiyalashgan byudjetining 2024-yil uchun prognozi va 2025–2026-yillar uchun mo'ljallari. 2024–2026-yillardagi soliq va bojxona siyosatining asosiy yo'nalishlari. Davlat byudjeti daromadlarining 2024-yilgi prognozi va 2025–2026-yillar uchun mo'ljallari. 2024–2026-yillardagi byudjet siyosati konsepsiyasining asosiy yo'nalishlari. Davlat byudjeti xarajatlarining 2024-yilgi prognozi va 2025–2026-yillar uchun mo'ljallari. 2024-yil uchun konsolidatsiyalashgan byudjetining jamlanma parametrlari prognozi hamda 2025–2026-yillar uchun mo'ljallar. Davlat qarzining 2024–2026-yillar uchun prognoz ko'rsatkichlari

O'zbekiston Respublikasining konsolidallashtirilgan byudjeti. Byudjet tuzilmasi va byudjet jarayoni. Byudjet xarajatlari sekvestri- byudjet xarajatlarini boshqarish instrumenti sifatida. Byudjet taqchilligini makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri Inflyatsiya darajasi va byudjet defitsiti o'zaro bog'liqligi haqidagi Oliver-Tanzi va Dona Patinkin samarasi nazariyalari. IS-LM modeliga muvofiq pul bozori, tovarlar va xizmatlar bozoridagi muvozanatning asosiy determinantlari. B. Bernanke-M. Gertlarning "devalvatsion-qarz qopqoni" konsepsiyasi. Davlat qarzlariga oid Barro-Rikardo gipotezasi. Yevrobondlar- davlat qarzlarining zamonaviy instrumenti sifatida. O'zbekistonda davlat qarzi siyosatining konseptual asoslari. O'zbekistonda davlat obligatsion zayomlari: turlari va xususiyatlari. Zayomlar konversiyasi va konsolidatsiyasi- davlat qarzlarini boshqarish instrumentlari sifatida. Davlat byudjeti daromadlar qismining shakllantirilishi. Davlat byudjeti xarajatlari tarkibi. 2023-yilda davlat byudjetidan ijtimoiy soha va aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash xarajatlarining ustuvor

yo'nalishlari. Davlatning byudjetdan tashqari maqsadli jamg'armalari. 2023-yildan byudjetdan tashqari pensiya jamg'armasi hisobidan moliyalashtiriladigan ijtimoiy nafaqalar. Mahalliy byudjetlar va ularning daromadlarini shakllanish xususiyatlari. Mahalliy byudjetlar xarajatlari. Xarajatlar smetasi- byudjet tashkilotlarining asosiy moliyaviy rejasi sifatida. Byudjet xarajatlarning iqtisodiy tasnifi. Byudjet xarajatlarning vazifa jihatdan tasnifi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi va mahalliy hokimiyat organlarining zaxira jamg'armasi. Yalpi fiskal balans va uning tarkibiy elementlari. O'zbekiston Respublikasi byudjet-soliq siyosatining asosiy yo'nalishlari. Byudjetlararo munosabatlar va byudjetlararo transfertlarning turlari. Xarakatlar strategiyasida byudjetlararo munosabatlarni takomillashtirish bo'yicha qanday yo'nalishlarda islohotlar olib borilishi nazarda tutilgan? O'zbekiston Respublikasi davlat byudjetining solikli daromadlari va uning tuzilmaviy xususiyatlari. O'zbekiston Respublikasi davlat byudjetining soliqsiz daromadlari.

Mulkchilikning turli shaklidagi xo'jalik yurituvchi subyektlar moliyaviy resurslari va uning shakllanish manbalari. Aksiyadorlik jamiyatlari kapitallari va uning shakllanishi. Foyda va uning turlari. Dividend siyosati va unga xos nazariy qarashlar. Korxonalarda moliyaviy natijalarni shakllanishi va taqsimlanish tizimi. Rentabellik ko'rsatkichlari va uning turlari. Rentabellikning ko'p omilli modeli va Dyupont formulasi. Kapitallar tarkibiga oid ilmiy nazariyalar. Kapitallar o'rtacha tortilgan qiymati (WACC) va uni mazmuni nimalardan iborat. Korxonalarda barqaror passivlar va ularni moliyaviy menejmentdagi tutgan o'rni. Mulkchilikning turli shaklidagi xo'jalik subyektlarida xususiy kapital va uni shakllantirish xususiyatlari. Moliyaviy menejmentning funksional vazifalari. Korxonalar moliyaviy barqarorligi va uning asosiy ko'rsatkichlari. Korxonalar likvidiligi va to'lov qobiliyati. Joriy aktivlar va ularni moliyaviy boshqarish. Debitorlik va kreditorlik qarzlari, ularni boshqarish. Faktoring va uning funksiyalari. Forfeyting va uning funksiyalari. Asosiy ishlab chiqarish fondlarining doiraviy aylanishida moliyaning roli. Portfel nazariyasi va moliyaviy aktivlarni baholash modeli (CAPM). Korxonalarda pul oqimlarini boshqarish va unga oid zamonaviy modellar. Bankrotlik diagnostikasiga oid Altman modeli. Moliyaviy rejalashtirish va uning usullari. Moliyaviy nazorat va uning tasniflanishi. Byudjet nazoratining mazmuni, ahamiyati, elementlari va tamoyillari. Davlat moliyaviy nazoratining asosiy modellari.

Soliq tizimi

Soliqlarning iqtisodiy mohiyati va ularni joriy etishning obyektiv zarurligi. Soliqlarning o'ziga xos belgilari. Soliqlarning funksiyalari va vazifalari. Soliqlar va soliqsiz to'lovlarning o'xshash va farqli jihatlari. Soliq elementlari va uning tarkibi. Soliq imtiyozlari va ularni qo'llash mezonlari. Soliq yuki va uni aniqlashning turlari. Soliq siyosati va tarkibi. Soliq siyosatini ishlab chiqishda va amalga oshirishda davlat hokimiyatining ishtiroki. O'zbekiston Respublikasi soliq siyosatining asosiy yo'nalishlari. Soliqlarning iqtisodiy mohiyati va mamlakatdagi makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri. Soliqlarning funksiyalari va vazifalari. Soliqqa tortishning amaldagi prinsiplari. Soliq to'lovchilarning soliq majburiyatlari. Pandemiya sharoitida aalga oshirilayotgan soliq siyosatining ustuvor yo'nalishlari. O'zbekiston Respublikasi soliq tizimida mavjud soliqlar va yig'imlar. Umumdavlat soliqlarining turlari va byudjet daromadlaridagi ulushi. Mahalliy soliqlarning turlari va undirish mexanizmlari. Soliq solishning alohida tartibi. Soliq stavkalarining turlari va milliy soliq tizimida qo'llanilishi. Soliq mexanizmining asosiy elementlari. Kichik biznes subyektlarini soliqqa tortish tartibi. Xalqaro soliq amaliyotida ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish.

Sug'urta tizimi

Sug'urtaning iqtisodiy mohiyati. Sug'urtaning yuzaga kelish shart-sharoitlari. Sug'urtaning o'ziga xos belgilari. Sug'urtaning funksiyalari. Sug'urtaning shakllari. Majburiy sug'urta. Ixtiyoriy sug'urta. Shaxsiy sug'urta. Hayot sug'urtasi. Tadbirkorlikni sug'urtalash. Yuklarni sug'urtalash. O'zaro sug'urtalashning xususiyatlari. Sug'urta bozorini kapitalizatsiya qilishning asosiy maqsad. "Franshiza" tushunchasi va uning sug'urta munosabatlaridagi roli. Sug'urta sohasida sug'urta nazoratini tashkil etish prinsiplari. Sug'urta shartnomasi va sug'urta polisi. O'zbekiston Respublikasining "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. Sug'urta polislarini rasmiylashtirish tartibi. Fuqarolarni baxtsiz hodisalardan sug'urtalash shartlari. Sug'urtalashning asosiy shartlari. Yetkazilgan zararlarni aniqlash, to'lanadigan sug'urta summalarini hisoblash va ularni sug'urta dalolatnomasida aks ettirilishi. O'zbekiston Respublikasida transport vositalari egalarining uchinchi shaxslar oldidagi javobgarligi.

Pul muomalasi va bank ishi

Pulning mohiyati va namoyon bo'lish shakllari. Pulning miqdoriylik nazariyasi. Pulning nominallik nazariyasi. Metall pullar nazariyasi. Zamonaviy monetarizm. J.M.Keynsning pullarga talab va pullar taklifi xususidagi nazariy qarashlari.

Jamiyatning iqtisodiy rivojlanishida pulning roli. Pulning paydo bo'lishi. Qog'oz pullar. Kredit pullari. Pullarning oltin bilan taminlanishi. Banknotalar emissiyasi.

Ichki talabni rag'batlantirishga qaratilgan pul-kredit siyosati va uni amalga oshirish yo'llari.

Pul muomalasi tushunchasi. "Pul aylanmasi" tushunchasining mazmuni. Pul aylanmasining tarkibi: naqd va naqdsiz pul aylanmasi. Pul muomalasi qonuni. Pulga bo'lgan talab va taklif. Pul massasining tarkibi va dinamikasi. Pul aylanishining sur'ati va uning pul massasiga ta'siri. Pul agregatlari va ularning tavsifi. Pulning qadrsizlanishi va uning asosiy sabablari. Inflyatsiya, sabablari, turlari va oqibatlari.

O'zbekistonda inflyatsiya va inflyatsion jarayonlar: uning o'ziga xos xususiyatlari; inflyatsiyaga qarshi kurash tadbirlari; inflyatsiyani yuzaga keltiruvchi nomonetar va monetar omillar.

O'zbekiston Respublikasida naqd pul muomalasining o'ziga xos xususiyatlari. Banklarning kassa aylanmasini prognozlash. O'zbekistonda naqd pul harakatini tashkil etish va uni nazorat qilish.

Globalashuv sharoitida jahon xo'jaligida real qiymatga ega bo'lmagan pul hajmining ko'payishi sabablari va uning oldini olish yo'llari.

"Pul tizimi" tushunchasining mazmuni. Pul tizimining asosiy shakllari: bimetallizm, monometallizm, oltinga almashinmaydigan kredit pullari tizimi. Pul tizimining asosiy elementlari. Pulning turlari. Qog'oz pullar, kelib chiqishi va qadrsizlanish sabablari. Kredit pullari, veksel va veksel muomalasi. Banknotalar. Cheklar va chek muomalasi. Plastik kartochkalar. Pul emissiyasi tartibi. Pul multiplikatori. Pulning xarid qobiliyati va uning barqarorligini ta'minlash.

O'zbekiston Respublikasi pul tizimi: milliy pul birligi "so'm"ning barqarorligini mustahkamlash istiqbollari.

Pul mablag'larining ulkan emissiyasi natijasida muomalada ortiqcha pul massasining paydo bo'lishining salbiy oqibatlari va unga yo'l qo'ymaslik choralari.

Kreditning mohiyati. Kreditning funksiyalari. Kreditning shakllari va turlari.

Bank krediti va uning bozor iqtisodiyoti sharoitida rivojlanishi. Tijorat krediti va uning rivojlantirish istiqbollari. Ijtimoiy-yo'naltirilgan bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat krediti.

Ssuda kapitali va kredit. Ssuda foizining mazmuni va uning o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillar. Ssuda foizining me'yori. Pul-kredit orqali tartibga solish tizimida markaziy bankning foiz siyosati.

Ssuda kapitallari bozori. Ssuda kapitallari bozorining mohiyati va funksiyalari. O'zbekiston Respublikasida ssuda kapitallari bozorining shakllanishi va rivojlanishi.

Tijorat banklari kredit portfelida uzoq muddatli kreditlar salmog'ini yanada oshirish chora-tadbirlari.

Qishloq joylarida uy-joy qurilishini kreditlashni kuchaytirish yo'llari.

Banklarning paydo bo'lishi va rivojlanishi. Iqtisodiyotda bozor munosabatlarining rivojlanishida banklar rolining kuchayishi. O'zbekiston Respublikasi bank tizimi. O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi qonuni.

Markaziy bank faoliyatining maqsadi va funksiyalari. Milliy valyutaning barqarorligini ta'minlash - Markaziy bankning bosh maqsadi. Iqtisodiyotni pul-kredit tizimi orqali tartibga solishda Markaziy banklarning roli.

Tijorat banklari funksiyalari va turlari. Moliyaviy vositachilik - banklarning asosiy faoliyati. Moliya bozorlarini tartibga solish va erkinlashtirish sharoitida banklar. Banklar - O'zbekistonda iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish lokomotividir. Banklarni tarkibiy tashkil etish va boshqarish. Bank aksiyadorlik korxonasi sifatida. Tijorat banklarining Markaziy bank bilan o'zaro munosabatlari. Markaziy bank banklarning banki sifatida. Markaziy bankning pul-kredit siyosati va uni amalga oshirish mexanizmi.

Tijorat banklari resurslarining depozitli manbalari. Tijorat banklari resurslarining depozitsiz manbalari. Tijorat banklarining umumiy kapitali va uning funksiyalari. Umumiy kapitalning tarkibi. Asosiy kapital va uning tarkibi. Qo'shimcha kapital va uning tarkibi. Kapitalni yetarli darajasini tavsiflovchi moliyaviy koeffitsiyentlar.

Aholining pul mablag'larini banklarga jalb etish jarayoniga ta'sir etuvchi omillar.

Depozitlarga to'lanadigan foizlar va ularga ta'sir qiluvchi omillar.

Bank xizmatlarining yangi turlarini joriy etish yo'llari. Aholi va xo'jalik yurituvchi subyektlarning banklardagi bo'sh pul mablag'larini depozitlarga jalb etishni ko'paytirish bo'yicha belgilangan vazifalar.

Pul aylanmasi tushunchasi. Naqd pullik va naqd pulsiz hisob-kitoblar. O'zbekiston Respublikasida naqd pulsiz hisob-kitoblarning asosiy shakllari.

- memorial orderlar bilan hisob-kitoblar;
- to'lov topshiriqnomasi bilan hisob-kitoblar;
- to'lov talabnomasi bilan hisob-kitoblar;
- akkreditivlar bilan hisob-kitoblar;
- inkasso bo'yicha hisob-kitoblar;

To'lov oborotining yangi vositalari: plastik kartochkalar, elektron pullar tizimi. O'zbekiston Respublikasi hududida elektron pullarni chiqarilishi va muomalada bo'lishi qoidalari.

Faktoring va uning O'zbekistonda foydalanish amaliyoti.

To'lovsizlik muammosining sabablari, oqibatlar va uni hal qilish yo'llari.

O'zbekiston Respublikasida "To'lovlar va to'lov tizimlari to'g'risida"gi qonun.

2020-2025-yilda davlat banklarini transformatsiya qilish. Banklarning faoliyatini bozor tamoyillari va xalqaro standartlarga muvofiq qayta tashkil qilish. O'zbekiston bank tizimida xususiy kapital ishtirokini kengaytirish va raqobat muhitini kuchaytirish. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF – 5992-sonli “2020-2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi” bo'yicha Farmoni.

Bank-moliya tizimini isloh qilish va rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari:

1. Bank tizimining samaradorligini oshirish;
2. Banklarning moliyaviy barqarorligini oshirish;
3. Bank xizmatlari ommabopligini oshirish;
4. Bank tizimida davlat ulushini qisqartirish.

Mamlakat bank-moliya sektori rivojlanish darajasi va barqarorligini baholash.

Xo'jalik subyektlarini kreditlash – banklarning asosiy vazifasi. Bank aktivlari tarkibida kreditlar. Bank kreditlashning tamoyillari. Tijorat banklarining kredit siyosati. Kreditlash obyektlari va subyektlari. Qarz oluvchining kreditga layoqatliligi v

Tijorat banklarining kredit portfeli va uni baholash.

Kreditning qaytarilishi va uni ta'minlash yo'llari. Garov va garov mexanizmlari. Kafolat. Kreditlashda risklar. Foizli risk va uning kelib chiqish sabablari. Sug'urta riski. Risklarni baholash va ularni pasaytirish yo'llari. va ular sifatining tasnifi.

Kredit portfelini diversifikatsiyalashning maqsadi. Kredit portfelini diversifikatsiyalashning asosiy yo'nalishlari.

Xo'jalik yurituvchi subyektlarni qisqa muddatli kreditlashning zamonaviy usullari. Kredit liniyalarini ochib va alohida ssuda schyotidan kreditlashning tavsiflari. Kontokorrent shaklida kreditlash. Overdraft bo'yicha kreditlash. Overnays. Lombard krediti. Sindisiyalashgan kreditlar. Ipoteka va ipotekali kreditlash. Iste'mol krediti va uni rivojlantirish istiqbollari. Mikrocreditlash va uning xususiyatlari. Qishloq xo'jalik subyektlarini kreditlash va uning o'ziga xos xususiyatlari.

Muammoli kreditlar: kelib chiqish sabablari va ularni boshqarish usullari. Kredit qaytarilmagan holatlarda zaxiralarni tashkil qilish tartibi.

Uzoq muddatli kreditlashda investitsion loyihalarining samaradorligini baholash.

Kredit shartnomasining mazmuni, tomonlarning huquq va majburiyatlari.

Iqtisodiyotning real sektori hamda tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish maqsadida Respublikamiz banklari tomonidan berilayotgan kreditlari hajmini yanada oshirish yo'llari.

Tijorat banklari investitsion faoliyatining tavsifi. To'g'ri va portfelli investitsiyalar. Investitsion loyihalarni moliyalashtirish. Investitsion loyihalar samaradorligini iqtisodiy baholash. Sof diskontli daromad. Investitsion loyihalarni moliyalashtirish manbalari. Investitsion loyihalarga bank kreditlari. Sindisiyalashgan kreditlar - investitsion loyihalarni moliyalashtirishda risklarni kamaytirish va mablag'lar jalb etish usuli sifatida.

Banklarning portfelli investitsiyalari: maqsadi va vazifalari. Qimmatli qog'ozlar bozorida bank operatsiyalari. Banklarning trast operatsiyalari. O'zbekistonda banklarning investitsion operatsiyalarini rivojlantirish istiqbollari.

Investitsion loyihalarni moliyalashtirish jarayonida banklarning faolligini oshirish yo'nalishlari. Tijorat banklarini yirik investitsiya institutlariga aylantirishning dolzarb masalalari.

Investitsiyalarning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati. Investitsion loyihalar: mohiyati va mazmuni.

O'zbekiston Respublikasida Davlatning investision siyosat dasturi. Investitsion biznes-rejalashtirish. Investitsion loyihalar ekspertizasi va kompleks tahlili. Investitsion loyihalar risklarini kamaytirishda kompleks ekspertizaning roli. Investision loyihalar samaradorligining tahlili (moliyaviy, iqtisodiy, ijtimoiy).

Loyihaviy moliyalashtirishni tashkil etish. Loyihaviy moliyalashtirishda monitoring. Alohida murakkab investitsion loyihalarni moliyalashtirish xususiyatlari. Loyihaviy moliyalashtirishning kamchiliklari va afzalliklari.

Pul-kredit siyosati – makroiqtisodiy tartibga solish vositasi sifatida. Pul-kredit orqali tartibga solishning Keynscha va monetaristik konsepsiyalari. Makroiqtisodiy tartibga solish tizimida monetar va fiskal-byudjet siyosati.

Pul-kredit orqali tartibga solishda Markaziy bankning roli. Pul-kredit orqali tartibga solish instrumentlari.

Qayta moliyalash siyosati. Qayta moliyalash stavkasi va uning depozit va kredit stavkalarini shakllanishidagi roli.

Majburiy zaxira siyosati va uning tijorat banklari kredit salohiyatiga tasiri.

Ochiq bozor siyosati va uning muomaladagi pul massasining dinamikasiga ta'siri.

Pul-kredit orqali tartibga solish tizimida valyuta siyosati va valyuta orqali tartibga solish.

Pul massasi ustidan nazorat. Monetar indikatorlar va ularning tavsifi. Pul massasini pul bozori orqali boshqarish.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki pul-qredit siyosatining asosiy yo'nalishlari.

Ichki talabni moliyaviy rag'batlantirish, banklarning kapitallashish darajasini yanada oshirish, tijorat banklarining resurs bazasini mustahkamlash bo'yicha belgilangan vazifalar.

Bank faoliyatini tashkil etish va banklarni boshqarish tuzilmasi.

Bank faoliyatini tartibga solish va nazorat. Tijorat banklari resurslarini boshqarish.

Likvidlilikni ta'minlash - bank resurslarini boshqarishning asosiy maqsadi.

Bank aktivlarini boshqarish. Aktivlarni boshqarishning maqsadi va vazifalari. Tijorat banklari aktivlarini boshqarish usullari. Bank risklari va ularning turlari. Risklarni baholash va boshqarish usullari. Aktivlarni diversifikatsiyalash - bank risklarini kamaytirish va daromadlilikni ta'minlashning asosiy sharti sifatida. Bank tisklarini boshqarish. Banklarda risk-menejment tushunchasi.

Tijorat banki foydasi va rentabelligi. Foydani ko'paytirish yo'llari. Bank foydasini taqsimlash. Bankning foiz siyosati. Tijorat banklari faoliyatining moliyaviy ko'rsatkichlari.

Tijorat banklari faoliyatida korporativ boshqaruvni takomillashtirishning o'rni.

Tijorat banklari faoliyatini baholash mezonlarini o'zgartirish. Uzoq muddatli kredit qo'yilmalari ulushini ichki manbalarni jalb etish orqali oshirish yo'llari.

O'zbekiston Respublikasida "Valyutani tartibga solish to'g'risida"gi qonun.

Xalqaro banklarning moliya bozorida valyuta munosabatlari. Forfeyting operatsiyalari. Tijorat banklarining valyuta operatsiyalari. Valyuta operatsiyalari turlari. Markaziy bankning valyuta siyosati va uni boshqarish instrumentlari. Muddatli valyuta operatsiyalari. Valyuta operatsiyalari qonunchiligi. Xalqaro hisob-kitob shakllari. Xalqaro kreditlar va ularning turlari. Xalqaro kredit risklarini boshqarish. Valyuta operatsiyalarini xedjinglash va sug'urtalash.

Xalqaro reyting agentliklari va ularni O'zbekiston bank tizimidagi faoliyati. O'zbekistonda eksport-import operatsiyalari. To'lov balans, mohiyati va tashkiliy tuzulishi. O'zbekistonda to'lov balansini boshqarish masalalari.

Eksportga mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalarni kreditlash jarayoni monitoringi. Zarar ko'rib ishlayotgan va iqtisodiy nochor korxonalarni sog'lomlashtirishda bank marketingining rolini oshirish bo'yicha belgilangan vazifalar.

Qimmatli qog'ozlar va moliya bozori

Qimmatli qog'ozlar zamonaviy iqtisodiyotning asosiy iqtisodiy kategoriyasi sifatida.

Qimmatli qog'ozlarning paydo bo'lishi va evolyutsiyasi. Qimmatli qog'ozlarning turlarini turkumlanishi. Bozor iqtisodiyotida qimmatli qog'ozlarning funksiyalari.

Katta spekulativ o'yinlar va yangi moliyaviy "ko'piklar" ning yuzaga kelishi sabablari va ularni oldini olish chora-tadbirlari.

Aksiyalarning qo'llanilishi va mazmuni. O'zbekiston Respublikasi emitentlari tomonidan chiqariladigan turli xildagi aksiyalarning klassifikatsiyasi va tarkibi.

Obligatsiyalarning mazmuni va qo'llanilishi. Turli xildagi obligatsiyalarning klassifikatsiyasi. Obligatsiyalar daromadlilikini baholash uslubi. Tijorat banklari tomonidan chiqariladigan jamg'arma sertifikatlarining mazmuni va qo'llanilishi.

O'zbekiston Respublikasida bank sertifikatlarini chiqarish va muomalada bo'lish xususiyatlari.

Veksellarning mazmuni va qo'llanilishi. Banklarning uzoq muddatli resurs bazasini mustahkamlash orqali ular tomonidan berilyotgan uzoq muddatli kreditlarning hajmini oshirish.

Hosilaviy qimmatli qog'ozlarning qo'llanilishi va funksiyalari. Opsionlarning fundamentam xususiyatlari va ularning klassifikatsiyasi. Varrantlarning mazmuni va qo'llanilishi. Opsion shartnoma va warrant o'rtasidagi farq.

Fyucherslarning fundamental xususiyatlari. O'zbekiston Respublikasida hosilaviy qimmatli qog'ozlar bozorining hozirgi holati va rivojlanish istiqbollari

Davlat qimmatli qog'ozlarining funksiyalari va qo'llanilishi. Davlat qimmatli qog'ozlarining turlari.

O'zbekiston Respublikasida davlat qisqa muddatli obligatsiyalarining qo'llanilishi, mazmuni va chiqarilish tartibi. O'zbekiston Respublikasida davlat qisqa muddatli obligatsiyalari bozorining ishtirokchilari. Davlat qisqa muddatli obligatsiyalarining shartlari va chiqarilish tartibi. Davlat qisqa muddatli obligatsiyalari bilan amalga oshiriladigan operatsiyalarning turlari.

O'zbekiston Respublikasida boshqa davlat qimmatli qog'ozlarini chiqarish va aylanish ko'lamini kengaytirish muammolari.

Qimmatli qog'ozlar bozori ishtirokchilari tushunchasi. Mamlakat fond bozorining asosiy ishtirokchilari tuzilmasi, klassifikatsiyasi va funksiyalari.

Emitentlar faoliyati mazmuni va funksiyalari. O'zbekiston qimmatli qog'ozlar bozorida emitentlarning kategoriyalari va ular faoliyatining xususiyatlari.

Investor faoliyati mazmuni va funksiyalari. Investirlarning kategoriyalari va ularning fond bozorida faoliyatining xususiyatlari.

Emitent va investorlarning, O'zbekiston qimmatli qog'ozlar bozorini asosiy ishtirokchilari sifatida o'zaro munosabatlari va mexanizmi.

Investitsion institutni qimmatli qog'ozlar bozorining professional ishtirokchisi sifatida mohiyati.

O'zbekiston qimmatli qog'ozlar bozorida faoliyat yurituvchi investitsion institutlarning asosiy turlarini klassifikatsiyasi.

Qimmatli qog'ozlar bozorida moliyaviy vositachilar faoliyatining mazmuni, vazifa va funksiyalari. Investitsion vositachilar (broker, distrebyuter va boshqalar)ning turkumlanishi.

Investitsion dillarning turli qimmatli qog'ozlar bozoridagi faoliyatining xususiyatlari, mazmuni va funksiyalari. Investitsion kompaniya tuzilmasi, tarkibi va faoliyatining tamoyillari.

Qimmatli qog'ozlar bozorida faoliyat yurituvchi investitsion maslahatchilar faoliyatining mohiyati, funksiyalari va xususiyatlari. Investitsion maslahatchilarning turlari va faoliyat sohasi.

O'zbekiston Respublikasida qimmatli qog'ozlar bozori tashkil topishining obyektiv va subyektiv asoslari. Qimmatli qog'ozlar bozorini paydo bo'lish tarixi va tashkil etilishining bosqichlari. O'zbekiston fond bozorini tashkil etilish modelining uzviy qonuniyatlarni va o'ziga xos xususiyatlari. O'zbekiston Respublikasida fond bozorini tashkil etishning iqtisodiy va moliyaviy muhiti. Qimmatli qog'ozlar bozorini shakllanish jarayonining huquqiy ta'minlanishi.

O'zbekiston Respublikasi fond bozorining umumiy tuzilmasi va amal qilish mexanizmi.

O'zbekiston Respublikasida qimmatli qog'ozlar bozorining shakllanishidagi muammolar. Qimmatli qog'ozlar bozori infratuzilmasi tushunchasi. Fond bozori infratuzilmasining maqsadi va faoliyati. O'zbekiston fond bozori institutsional rivojlanishida infratuzilmaning o'ri va funksiyasi.

Milliy qimmatli qog'ozlar bozori infratuzilmasining elementlarini klassifikatsiyasi. Qimmatli qog'ozlar bozorining maxsus infratuzilmasi. Fond bozorining axborot infratuzilmasi. Qimmatli qog'ozlar bozorining texnik infratuzilmasi. Qimmatli qog'ozlar bozorining boshqaruv infratuzilmasi.

Qimmatli qog'ozlar bozori professional ishtirokchilarining o'z - o'zini boshqarish tashkilotlari va ularning faoliyat mexanizmi.

Investitsion fondlar (IF) tarkibi, funksiyalari va faoliyatidagi cheklovlar.

O'zbekiston Respublikasida xususiylashtirish investitsiya fondlari (XIF) funksiyalari, mazmuni va faoliyati xususiyatlari. IF va XIF lar o'rtasida prinsipial farqlar.

Boshqaruvga kompaniya tushunchasi, funksiyalari va faoliyati mazmuni. Qimmatli qog'ozlar bozorida depozitar institutlar faoliyatini tashkil etish xususiyatlari va qonuniyatlari. "Vaqt" milliy depozitariysining amal qilish mexanizmi va boshqaruv tuzilmasi. Qimmatli qog'ozlar bozorida hisob - kliring faoliyati va uning funksiyalari.

Fond bozorida qimmatli qog'ozlar reestri faoliyatining mazmuni. Qimmatli qog'ozlar reestri va nominal ushlovchilari o'rtasidagi farq.

O'zbekistonda birjaviy qimmatli qog'ozlar bozorining paydo bo'lish tarixi va shakllanishining bosqichlari. Qimmatli qog'ozlar milliy bozori rivojlanishida "Toshkent" Respublika fond birjasining o'ri va roli. "Toshkent" RFB asosiy funksiyasi va mavqei. "Toshkent" RFB ni tashkil etish va faoliyatining qonuniyatlari.

"Toshkent" RFB ta'sisчилari tarkibi va boshqaruv tuzilmasi. "Toshkent" RFB ishlash mexanizmi. Birjaga qimmatli qog'ozlarni chiqarish shartlari. Qimmatli qog'ozlar ekspertizasini amalga oshirish tartibi. Listing va delisting tushunchasi. Qimmatli qog'ozlar qotirovkasi tushunchasi. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyoti rivojlanishida "Toshkent" RFB ning o'ri.

Birjadan tashqari bozorning qimmatli qog'ozlar savdosini marqazlashmagan shaklda tashkil etish sifatida tushunish. Birjadan tashqari ikkilamchi savdoning chet el tajribasi va qimmatli qog'ozlar bozorini tashkil etishga ta'siri.

Fond bozorida qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalar tushunchasi, mohiyati va xususiyatlari. Qimmatli qog'ozlar bilan operatsiya turlarining klassifikatsiyasi. Qimmatli

qog'ozlar bilan bog'liq emission operatsiyalar ko'lami va mohiyati.

Aksiyaning turli kategoriyalarini chiqarish mexanizmi va tartibi. Emissiya loyihasining ko'lami va tuzilmasi. Qimmatli qog'ozlar emissiyasi natijasini ro'yxatga olish.

Obligatsiyalarni chiqarish ko'lami, tartibi va texnologiyasi. Obligatsiyaning turli xil kategoriyalarini chiqarish xususiyatlari. Obligatsiyalarning iqtisodiy samaradorligi, ularni chiqarish va to'lash bilan bog'liq risklarni baholash.

Veksellarni chiqarish ko'lami, funksiyasi va tartibi. Veksellarning turli xildagi muomalasi, to'lash mexanizmi va xususiyatlari.

Kliringni, qimmatli qog'ozlar bilan hisob operatsiyalar majmui sifatida tushunish. Qimmatli qog'ozlar bozorida kliring va hisobning asosiy funksiyalari.

Kliring va hisob turlarini qimmatli qog'oz turi, bitimning markazlashganlik darajasi, xizmat ko'rsatish ko'lami va boshqalardan kelib chiqqan holda klassifikatsiyalash.

Qimmatli qog'ozlar bilan bitimlar bo'yicha kliring va hisoblarni uzviy qonuniyatlarda tashkil etish. O'zbekiston qimmatli qog'ozlar bozorida kliring - hisob faoliyatining mazmuni va xususiyatlari.

Qimmatli qog'ozlar bozorini tartibga solishda davlatning o'rni. Davlatning mafkuraviy va qonunchilik funksiyalari. Qimmatli qog'ozlar bozorining moliyaviy barqarorligi va xavfsizligini nazorati. Fond bozori "oydinligi"ni ta'minlash.

Investorlarni yo'qotishlardan himoya qilish tizimini shakllantirish. O'zbekiston Respublikasida qimmatli qog'ozlar bozorini davlat tomonidan tartibga solish qonuniyatlari. O'zbekiston Respublikasida qimmatli qog'ozlar bozorini tartibga soluvchi davlat organlari tuzilmasi.

FOYDALANILADIGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Asosiy adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. T.: O'zbekistan, 2023-y.
2. O'zbekiston Respublikasining "Markaziy bank to'g'risida"gi qonuni. 15.11.2019, №O'RQ-582.
3. O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi qonuni. 2019-yil 07-noyabr, №O'RQ-580.
4. O'zbekiston Respublikasining "Valyutani tartibga solish to'g'risida"gi (yangi tahriri) qonuni. 22.10.2019, №O'RQ-573.
5. O'zbekiston Respublikasining "To'lovlar va to'lov tizimlari to'g'risida"gi Qonuni. 2019-yil 07-noyabr, №O'RQ-578
6. O'zbekiston Respublikasining "Byudjet kodeksi". O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2013-y., 52-I-son; 2014-y., 36-son, 452-modda; 2015-y., 52-son, 645-modda; 2016-y., 52-son, 597-modda; 2017-y., 1-son, 1-modda, 24-son, 487-modda.
7. Fuqarolar uchun byudjet 2020 loyiha. BMTTD va O'zR Moliya vazirligining "O'zbekistonda davlat moliyasini boshqarishni isloh qilishga ko'maklashish"deb nomlangan qo'shma loyihasi doirasida tayyorlandi. Toshkent, 2019..
8. O'zbekiston Respublikasining "Soliq kodeksi". O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2019 y, 52 (I)-son.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvardagi Oliy Majlisga yo'llagan Murojaatnomasi.

10. O'zbekiston respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmoni.

11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 25-fevraldagi PQ-4210 - sonli "O'zbekiston Respublikasining xalqaro reytinglar va indeksdagi o'rnini yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. lex.uz

12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 18-iyuldagi "Soliq ma'muriyatchiligini tubdan takomillashtirish, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning yig'iluvchanligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5116-son Farmoni.

13. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2022-yil 20-dekabrda Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi

14. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 28-avgustdagi "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini huquqiy tartibga solishni yanada takomillashtirish to'g'risida"gi 677-son Qarori.

15. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 29-iyundagi "Mahalliy byudjetlarning daromadlar bazasini kengaytirish zaxiralarini aniqlash ishlarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 445-son Qarori.

16. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: 2021. – 460 b.

17. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017. – 488 b.

18. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017. – 104 b.

19. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017. – 48 b.

20. Dengi, kredit, banki: uchebnik / kol. avtorov; pod red. zasl. Deyat. Nauki RF, d-ra ekon. Nauk, prof. O.I. Lavrushina. – 9-ye izd., ster. – M.: KNORUS, 2010. 560 s.

21. O.I. Lavrushina, O.N. Afanasyeva. Bankovskoye delo: sovremennaya sistema kreditovaniya: uchebnoye posobiye. – M.: KNORUS, 2021. – 358 s.

22. A.Burxanov, O. Hamdamov. Moliyaviy menejment. Darslik. -T.: "Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi", – 2020. -468 bet..

23. A.Jo'rayev va b. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. -T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2019.-350 b.

24. A.Jo'rayev va b. Yuridik shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. -T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2019.-350 b.

25. A.Shernaev, O.Kamolov. Davlat qarzlarini boshqarish. Darslik. T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2019.-314 b.

26. Jo'rayev A.S., Safarov G'.A., Meyliyev O.R. Soliq nazariyasi. O'quv qo'llanma. T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2019.-358 b.

27. Malikov.T.S. Budjet soliq siyosati. O'quv qo'llanma. T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2019.-652 b.

28. S.S.Aliyeva, Z.O.Axrоров. Moliya: Korxonalar moliyasi. Darslik. T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2018.-268 b.

29. Sh.Shoxa'zamiy. Moliya bozori va qimmatli qog'ozlar. Darslik. T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2012.-440 b.
30. T.Malikov, O.Olimjonov. Moliya. Darslik. -T.:Iqtisodiyot-Moliya. 2019. -969b.
31. Vahobov A.V., Jo'rayev A.S. Soliq va soliqqa tortish. Darslik. T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2018.-408 b.
32. X.M.Shennayev, I.K.Ochilov, S.E.Shirinov, I.G'. Kenjayev. Sug'urta ishi. O'quv qo'llanma. "Tafakkur bo'stoni". T.: Iqtisodiyot-Moliya . 2014.-272 b.
33. A. Saxirova. Straxovaniye. Uchebnoye posobiye. M.: TK Velbi, Izd-vo Prospekt. 2015.-744 s.
34. A.M.Baltina, V.A.Voloxina. N.V.Popova. Финансовые системы зарубежных стран. Uchebnoye posobiye. SPB.: Piter. 2016.-304 s.
35. A.S.Jurayev, L.I. Goncharenko, U.A.Berdiyeva. Nalogovoye administrirovaniye. Uchebnoye posobiye. T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2019.-649 s.
36. Abdullayeva Sh. "Bank ishi", Toshkent 2019-y.
37. Bankovskoye delo: Uchebnik. U.Azizov i drug. -T.: "Iqtisod-Moliya". 2019. -720 s.
38. Burxanov A.U., Xudoyqulov X.X. Moliya bozori va investitsiyalar. Darslik. – Toshkent: Ma'naviyat, 2021. -528 b.
39. V.V.Kovalev. Kurs finansovogo menedjment. Uchebnik. M.; Perespektiva. 2014.-480 s.
40. I.A.Mayburov i dr. Nalogi i nalogooblojeniye. Uchebnik. 4-izdaniye. M.:INFRA-M. 2017.-555 s.
41. I.Ya.Lukasevich. Финансовый менеджмент. Uchebnoye posobiye. M.; Eksmo. 2016.-552 s.
42. Q.Bazarov. Soliq ma'murchiligi. Darslik. T.: Innovatsion rivojlanish nashriyoti -matbaa uyi. 2021. - 299 b.
43. Q.Tuxsanov. Soliqqa kirish. Darslik. T.: Innovatsion rivojlanish nashriyoti -matbaa uyi. 2021. - 241 b.
44. Malikov T., Xaydarov N. Byudjet (tizimi, tuzilmasi, jarayoni). O'quv qo'llanma. T.: Iqtisod-moliya, TMI – 2008, 98 b.
45. Mo'minova M., Nasriddinov F., Mamadiyarov Z. "Bank operatsiyalarini sug'urtalash", o'quv qo'llanma TDIU, 2019-y.,136 b.
46. N.A.Bondareva. Финансы, налоги и налогообложения. Uchebnik. M.: Universitet sinergiya. 2018.-128 s.
47. N.I.Yashina, M.Yu.Ginzburg, L.A.Chesnekova, Ye.A.Ivanova. Nalogi i nalogooblojeniye praktikum. Uchebnoye posobiye. M.:INFRA-M. 2019.-118 s.
48. Nalogi i nalogooblojeniye. Pod redaktsiyey prof. M.V.Romanovskogo. Uchebnik. 3-ye. izdaniye. M.: Yurayt. 2014,-441 s.
49. O.Yu.Vorobjit, V.A.Vodopyanova. Nalogi i nalogooblojeniye. Uchebnoye posobiye. M.:INFRA-M. 2018.-175 s.
50. Rashidov O.Yu. va boshqalar. Pul, kredit va banklar, Toshkent 2010-y.
51. Straxovaniye. Pod redaktsiyey T.A.Fedorovoy. Uchebnik. M.: Magistr. 2016.-1006 s.
52. Teoriya i istoriya nalogooblojeniye. Pod redaktsiyey prof. D.G.Chernika. Uchebnik.

3-ye. izdaniye. M.: Yurayt. 2014.-364 s.

53. Tojiyev R., "Xalqaro valyuta-kredit munosabatlari", darslik, -T.: "IQTISODIYOT", 2019-y., 296 b.

54. Toymuxamedov I. "Xalqaro bank ishi", o'quv qo'llanma -T.: "IQTISODIYOT". 2019-y.- 176 b.

55. Finansy, denejnoye obraçeniye i kredit. Pod redaktsiyey prof. M.V.Romanovskogo. Uchebnik. 3-ye. izdaniye. M.: Yurayt. 2018,-523 s.

56. Finansy, denejnoye obraçeniye i kredit. Uchebnik / kollektiv avtorov; pod red. T.M. Kovalevoy. — M.: KNORUS, 2016. — 168 s.

57. Finansy. Pod redaktsiyey prof. M.V.Romanovskogo. Uchebnik. 5-ye. izdaniye. M.: Yurayt. 2016,-554 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Balabanov A.I., Borovkova Vik. Banki i bankovskoye delo: uchebnik. 2-ye izd. — SPb.: Piter, 2007.-448s.

2. Eshov M., Burxanov A., Xasanov X., Baratova D., Nosirov J. Sug'urta ishi asoslari. Darslik. -T.: Ma'naviyat, 2023. -488 b.

3. Jukov A.V. Dengi, kredit i banki: uchebnik. 2-ye izd. Moskva, 2014g.

4. Kuznetsov N., Konstantin K., Alifanova Ye. Finansy i kredit. Uchebnik. —M.: KnoRus, 2016. -432 str.

5. Mixaylenko M.N. Finansovye rymki i instituty. Uchebnik. 2-ye izd. —M.: Yurayt, 2016. -336 str.

6. Byudjetnoma 2024-2026. -Toshkent, 2023. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya vazirligi.

7. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining "Tijorat banklarida korporativ boshqaruv to'g'risidagi nizomga o'zgartirishlar kiritish haqida"gi Qarori, 26.02.2019, №943-5.

8. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining "O'zbekiston Respublikasi banklarida depozit operatsiyalarini amalga oshirish tartibi to'g'risidagi yo'riqnomaga o'zgartirishlar kiritish haqida"gi Qarori, 19.03.2019, №2711-4.

9. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining "Tijorat banklari kapitalining monandligiga qo'yiladigan talablar to'g'risidagi nizomga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqida"gi Qarori, 06.03.2019, №2693-5.

Internet saytlari

1. <http://interfinance.uz>

2. www.bankinfo.uz

3. www.bfa.uz

4. www.cbu.uz

5. www.forex.com

6. www.iqtisodiyot.uz

7. www.lex.uz

8. www.sciencedirect.com

9. www.scopus.com

10. www.stat.uz